

**ДО ХАРАКТЕРИСТИКИ ПІДСТАВ ЗВЕРНЕННЯ ОСІБ, ЯКІ ПІДЛЯГАЮТЬ
МОБІЛІЗАЦІЇ ЗА ПРЕДСТАВНИЦТВОМ СВОЇХ ІНТЕРЕСІВ В РАМКАХ
АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА**

**TO THE CHARACTERISTICS OF THE GROUNDS FOR THE APPEAL OF PERSONS
SUBJECT TO MOBILIZATION FOR REPRESENTATION OF THEIR INTERESTS
WITHIN THE FRAMEWORK OF ADMINISTRATIVE PROCEEDINGS**

Актуальність статті полягає в тому, що адміністративно-процесуальне представництво осіб, які підлягають мобілізації, є складним явищем із багатьма особливим юридичними нюансами. Останні регламентовано системою офіційних юридичних актів різного ступеню та значення. Важливим моментом нормативно-правового регулювання виступає те, що законодавчі положення встановлюють підстави звернення осіб, які підлягають мобілізації, до представництва. В свою чергу підстава – це юридична умова, за якої можливе виникнення правовідносин представництва. Вони суттєво різняться між собою та залежать від різновиду та сфери застосування останнього. Мета статті полягає у характеристиці підстав звернення осіб, які підлягають мобілізації за представництвом своїх інтересів в рамках адміністративного судочинства. У статті, на підставі аналізу наукових поглядів вчених та норм чинного законодавства, встановлено, що підстави представництва осіб, які підлягають мобілізації, в рамках адміністративного судочинства в цілому не відрізняються від умов процесуального представництва інтересів інших категорій суб'єктів. Доведено, що ключовою відмінністю є широта застосування тієї чи іншої моделі побудови відповідних правовідносин. Встановлено, що адвокатське представництво, для осіб які підлягають мобілізації, має більшу прерогативу та актуальність ніж представництво за законом, що пояснюється об'єктивними причинами та їх правовим статусом, як військовозобов'язаних. Зроблено висновок, що підстави представництва осіб, які підлягають мобілізації, в рамках адміністративного судочинства в цілому не відрізняються від умов процесуального представництва інтересів інших категорій суб'єктів. Єдиною відмінністю є широта застосування тієї чи іншої моделі побудови відповідних правовідносин. Слід також відмітити, що адвокатське представництво, для осіб, які підлягають мобілізації, має більшу прерогативу та актуальність ніж представництво за законом, що пояснюється об'єктивними причинами та їх правовим статусом, як військовозобов'язаних.

Ключові слова: адміністративний процес, процесуальне представництво, підстави, мобілізація, адміністративне законодавство.

The relevance of the article lies in the fact that the administrative and procedural representation of persons subject to mobilization is a complex phenomenon with many special legal nuances. The latter are regulated by a system of official legal acts of varying degrees and significance. An important point of regulatory and legal regulation is that legislative provisions establish the grounds for the appeal of persons subject to mobilization to the representation. In turn, the ground is a legal condition under which the emergence of legal relations of representation is possible. They differ significantly from each other and depend on the type and scope of the latter. The purpose of the article is to characterize the grounds for the appeal of persons subject to mobilization to represent their interests within the framework of administrative proceedings. The article, based on the analysis of the scientific views of scientists and the norms of current legislation, establishes that the grounds for the representation of persons subject

to mobilization within the framework of administrative proceedings do not differ from the conditions for the procedural representation of the interests of other categories of subjects in general. It is proved that the key difference is the breadth of application of a particular model of building the relevant legal relations. It is established that legal representation for persons subject to mobilization has a greater prerogative and relevance than representation under the law, which is explained by objective reasons and their legal status as military conscripts. It is concluded that the grounds for representing persons subject to mobilization in administrative proceedings do not differ from the conditions for procedural representation of the interests of other categories of subjects. The only difference is the breadth of application of a particular model of building the relevant legal relations. It should also be noted that legal representation for persons subject to mobilization has a greater prerogative and relevance than representation under the law, which is explained by objective reasons and their legal status as military conscripts.

Key words: *administrative process, procedural representation, grounds, mobilization, administrative legislation.*

Актуальність теми. Адміністративно-процесуальне представництво осіб, які підлягають мобілізації, є складним явищем із багатьма особливим юридичними нюансами. Останні регламентовано системою офіційних юридичних актів різного ступеню та значення. Важливим моментом нормативно-правового регулювання виступає те, що законодавчі положення встановлюють підставу звернення осіб, які підлягають мобілізації, до представництва. В свою чергу підстава – це юридична умова, за якої можливе виникнення правовідносин представництва. Вони суттєво різняться між собою та залежать від різновиду та сфери застосування останнього.

Стан дослідження проблеми. Зміст, сутність та особливості адміністративно-процесуального представництва досліджувались в роботах великого кола науковців, серед яких варто відмітити: О.М. Бандурку, Л.Д. Будзана, Ю.П. Битяка, О.М. Величко, К.С. Ізбаша, А.Т. Комзюка, Ю.О. Лебезу, О.М. Музичука, В.І. Шишкіна, М.І. Смоковича, І.В. Славінського та багатьох інших. Водночас, існуючі дослідження, як правило, спрямовуються на вивчення, окреслення та уточнення загальних особливостей проблеми, в той час як її специфічні процесуально-правові прояви залишаються поза увагою вчених, зокрема, це стосується питання підстав звернення осіб, які підлягають мобілізації за представництвом інтересів в рамках адміністративного судочинства.

Саме тому **метою статті** є: надати характеристику підставам звернення осіб, які підлягають мобілізації за представництвом своїх інтересів в рамках адміністративного судочинства.

Виклад основного матеріалу. Згідно до статті 57 КАС, представником у суді може бути адвокат або законний представник. У справах незначної складності та в інших випадках, визначених Кодексом, представником може бути фізична особа, яка має адміністративну процесуальну дієздатність. Органи або інші особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах малолітніх чи неповнолітніх осіб або осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатними яких обмежена, представляють у суді їх посадові особи, крім випадків, коли такі органи та особи є стороною чи третьою особою у справі. Одна й та сама особа може бути одночасно представником або декількох позивачів, або декількох відповідачів, або декількох третіх осіб на одній стороні, за умови відсутності конфлікту інтересів між ними [1].

При цьому, не може бути представником в суді особа, яка бере участь у справі як секретар судового засідання, експерт, спеціаліст, перекладач та свідок, або є помічником судді, що розглядає справу. Особа також не може бути представником, якщо вона у цій справі представляє або представляла іншу особу, інтереси якої у цій справі суперечать інтересам її довірителя; якщо вона є чи була медіатором під час проведення медіації щодо спору, пов'язаного із справою, що розглядається в суді. Судді, прокурори, слідчі, працівники підрозділів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, не можуть бути представниками в суді, крім випадків, коли вони діють від імені відповідних органів, що є стороною або третьою особою у справі, чи як законні представники сторони чи третьої особи. У разі припинення повноважень представника на здійснення представництва особи у справі він не може бути у цій самій справі представником іншої сторони, третьої особи на іншій стороні або третьої особи із самостійними вимогами на предмет спору [1].

З огляду на викладене, існує два ключові різновиди представництва осіб, які підлягають мобілізації: представництво адвоката та представництво за законом. При цьому, кожен різновид має місце за наявності власного переліку умов. Найбільш актуальним у справах з питань мобілізації є представництво адвоката. Згідно до статті 16 КАС учасники справи мають право

користуватися правничою допомогою. Представництво в суді, як вид правничої допомоги, здійснюється виключно адвокатом (професійна правнича допомога), крім випадків, встановлених законом. Безоплатна правнича допомога надається в порядку, встановленому законом, що регулює надання безоплатної правничої допомоги [1].

Звернення особи, яка підлягає мобілізації, до послуг адвоката потребує виключно її волевиявлення. Водночас, безпосередня участь такого представника у процесі вимагає наявності документів, які підтверджують його повноваження. Згідно із частиною 4 статті 59 КАС до переліку останніх відноситься: 1) довіреність; 2) ордер, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 №5076-VI; 3) доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правничої допомоги, виданим відповідно до Закону України «Про безоплатну правничу допомогу». Кожен з наведених документів має власні юридичні особливості та порядок укладення [1].

Згідно з положеннями ЦК довіреність – це письмовий документ, що видається однією особою іншій особі для представництва перед третіми особами. Довіреність на вчинення правочину представником може бути надана особою, яку представляють (довірителем), безпосередньо третій особі. Строк довіреності встановлюється у довіреності. Якщо строк не встановлений, документ зберігає чинність до припинення дії. Представництво в рамках довіреності припиняється у разі: 1) закінчення строку довіреності; 2) скасування довіреності особою, яка її видала; 3) відмови представника від вчинення дій, що були визначені довіреністю; 4) припинення юридичної особи, яка видала довіреність; 5) припинення юридичної особи, якій видана довіреність; 6) смерті особи, яка видала довіреність, оголошення її померлою, визнання її недієздатною або безвісно відсутньою, обмеження її цивільної дієздатності. У разі смерті особи, яка видала довіреність, представник зберігає своє повноваження за довіреністю для ведення невідкладних справ або таких дій, невиконання яких може призвести до виникнення збитків; 7) смерті особи, якій видана довіреність, оголошення її померлою, визнання її недієздатною або безвісно відсутньою, обмеження її цивільної дієздатності. Особа, яка видала довіреність, за винятком безвідкличної довіреності, може в будь-який час скасувати довіреність або передоручення [2]. Крім зазначеного, згідно до частини 2 статті 59 КАС довіреність фізичної особи повинна бути посвідчена нотаріально або, у визначених законом випадках, іншою особою [1].

Наступним документом є ордер, який відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» є письмовим документом, що посвідчує повноваження адвоката на надання правничої допомоги. Ордер видається адвокатом, адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням та повинен містити підпис адвоката. Рада адвокатів України затверджує типову форму ордера. Більш детально особливості цього правового документу визначаються Рішенням Ради адвокатів України «Про затвердження Положення про ордер на надання правничої (правової) допомоги у новій редакції» від 12.04.2019 №41. Рішенням затверджено: ордер, що видається адвокатом, який здійснює свою діяльність індивідуально, підписується адвокатом (власноручно або електронним підписом) та посвідчується печаткою адвоката (за її наявності). Ордер, який видається адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням, обов'язково має містити підпис адвоката (власноручний або електронний) який надає правничу допомогу на підставі цього ордера, та підпис (власноручний або електронний) керівника адвокатського бюро, адвокатського об'єднання і скріплений печаткою юридичної особи (за її наявності). Під час дії воєнного стану на території України дозволяється видача адвокатським бюро/адвокатським об'єднанням ордеру без скріплення його печаткою юридичної особи та без підпису керівника адвокатського об'єднання, адвокатського бюро. Правовідносини між адвокатом, який надає правничу допомогу на підставі цього ордера та адвокатським об'єднанням, адвокатським бюро врегульовуються внутрішніми документами цих організаційно правових форм здійснення адвокатської діяльності. Ордер має містити обов'язкові реквізити перелічені в Рішенні [3].

Таким чином, як і довіреність, так й ордер – це посвідчення повноважень адвоката на здійснення відповідних дій від імені осіб, які підлягають мобілізації в рамках адміністративного судочинства. Водночас, ордер має більш спрощену процедуру укладення, застосовується у вузькій сфері, безпосередньо в межах реалізації адвокатської діяльності, а також передбачає менший обсяг прав і обов'язків сторін, між якими укладено цей документ.

Третім підтверджувачим повноваження адвоката, як представника особи, яка підлягає мобілізації, виступає доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правничої допомоги, виданим відповідно до Закону України «Про безоплатну правничу допомогу». За статтею 3 Закону, право на безоплатну правничу допомогу – гарантована Конституцією

України можливість громадянина України, іноземця, особи без громадянства, у тому числі біженця чи особи, яка потребує додаткового захисту, отримати в повному обсязі безоплатну первинну правничу допомогу, а також можливість певної категорії осіб отримати безоплатну вторинну правничу допомогу. Вторинна допомога передбачає здійснення представництва інтересів осіб, що мають право на безоплатну вторинну правничу допомогу, в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами. Особами, які мають на це право, зокрема, виступають особи, до яких застосовано адміністративне затримання; внутрішньо переміщені особи; ветерани війни та члени сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, члени сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України; особи, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною; особи, які мають особливі трудові заслуги перед Батьківщиною, та особи, які належать до числа жертв нацистських переслідувань тощо. Залучення адвоката до представництва в порядку Закону відбувається шляхом видання уповноваженим суб'єктом надання безоплатної допомоги відповідного доручення [4].

Таким чином, представництво осіб, які підлягають мобілізації в адміністративному судочинстві, здійснюване адвокатом, передбачає документальне посвідчення процесуальних повноважень останнього документами, переліченими в положеннях КАС. Їх наявність робить участь адвоката в справі легітимною та допустимою з точки зору законодавства. З огляду на викладене, підставами процесуального представництва адвокатом є: 1) домовленість між ним та особою, яка підлягає мобілізації; 2) належним чином оформлені документи, що посвідчують повноваження представника згідно до вимог КАС.

Представництво за законом в аспекті адміністративного розгляду справ, пов'язаних із мобілізацією, виникає в досить обмеженому колі випадків з огляду на його специфіку. Відповідно до статті 56 КАС, права, свободи та інтереси малолітніх та неповнолітніх осіб, які не досягли віку, з якого настає адміністративна процесуальна дієздатність, а також недієздатних фізичних осіб захищають у суді їхні законні представники – батьки, усиновлювачі, опікуни чи інші особи, визначені законом. Права, свободи та інтереси неповнолітніх осіб, які досягли віку, з якого настає адміністративна процесуальна дієздатність, непрацездатних фізичних осіб і фізичних осіб, цивільна дієздатність яких обмежена, можуть захищати в суді їхні законні представники – батьки, усиновлювачі, піклувальники чи інші особи, визначені законом. Суд може залучити до участі у таких справах відповідно неповнолітніх осіб, непрацездатних фізичних осіб і фізичних осіб, цивільна дієздатність яких обмежена. Суд з метою захисту прав, свобод та інтересів неповнолітніх осіб, які досягли віку, з якого настає адміністративна процесуальна дієздатність, непрацездатних фізичних осіб і фізичних осіб, цивільна дієздатність яких обмежена, та які беруть участь у справі, може залучити до участі у справі їхніх законних представників. У разі відсутності представника у сторони чи третьої особи, яка не має адміністративної процесуальної дієздатності, а також у разі, якщо законний представник цих осіб не має права вести справу в суді з підстав, встановлених законом, суд зупиняє провадження у справі та ініціює перед органами опіки і піклування чи іншими органами, визначеними законом, питання про призначення чи заміну законного представника [1].

На перший погляд, законне представництво осіб, які підлягають мобілізації – це нонсенс, адже подібні суб'єкти завжди є повнолітніми та цілком дієздатними громадянами. Зокрема, мобілізації підлягають військовозобов'язані особи, які свого часу перебували на обліку призовників. Згідно до Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу», громадян України на військовий облік призовників проводиться з метою визначення наявних людських ресурсів, ступеня їх придатності до військової служби, встановлення освітнього рівня, здобутої спеціальності або професії, рівня фізичної підготовки, вивчення особистих якостей. За результатами медичного огляду громадянина України і з урахуванням рівня його освітньої підготовки, особистих якостей, роду діяльності та спеціальності комісія з питань взяття на військовий облік може прийняти рішення про придатність, тимчасову чи повну непридатність до військової служби і таке інше [5].

Тобто при взятті на облік вже як військовозобов'язаного особа є цілком придатною для мобілізації. Водночас, цьому моменту передують значний проміжок часу, протягом якого відповідна особа може захворіти, отримати травми та каліцтва. Органи уповноважені на здійснення мобілізації можуть не мати інформацію про статус людини та вважати її придатною до військової служби. Тому представництво за законом осіб, які підлягають мобілізації, цілком можливо при набутті ними статусу недієздатності не від народження, а з огляду на об'єктивні факти дійсності.

Відповідно до КАС підставою для участі у справі законного представника є рішення про призначення опікуном, піклувальником особи, яка підлягає мобілізації. При цьому, законний

представник самостійно здійснює процесуальні права та обов'язки сторони чи третьої особи, яку він представляє, діючи в її інтересах. Законні представники можуть доручати ведення справи в суді іншим особам, які відповідно до закону мають право здійснювати представництво в суді, наприклад, адвокату [1].

Висновки. Тож, проведений аналіз дає змогу дійти до висновку, що підстави представництва осіб, які підлягають мобілізації, в рамках адміністративного судочинства в цілому не відрізняються від умов процесуального представництва інтересів інших категорій суб'єктів. Єдиною відмінністю є широта застосування тієї чи іншої моделі побудови відповідних правовідносин. Слід також відмітити, що адвокатське представництво, для осіб, які підлягають мобілізації, має більшу прерогативу та актуальність ніж представництво за законом, що пояснюється об'єктивними причинами та їх правовим статусом, як військовозобов'язаних.

Список використаних джерел:

1. Кодекс адміністративного судочинства України : кодекс, закон від 06.07.2005 № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35. Ст. 446.
2. Цивільний кодекс України: за кон від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40. Ст. 356.
3. Про затвердження Положення про ордер на надання правничої (правової) допомоги у новій редакції: рішення від 12.04.2019 № 41. *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/card/vr041871-19>.
4. Про безоплатну правничу допомогу: закон від 02.06.2011 №3460-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 51. Ст. 577.
5. Про військовий обов'язок і військову службу : закон від 25.03.1992 №2232-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 27. Ст. 385.

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2024.4.32>

СТЕЦОВ Є.О.

ГЕНЕЗА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ

GENESIS OF LEGAL REGULATION OF STATE FINANCIAL CONTROL IN INDEPENDENT UKRAINE

Метою статті є висвітлення особливостей розвитку правового регулювання державного фінансового контролю в незалежній Україні. Стаття присвячена аналізу розвитку правового регулювання державного фінансового контролю в незалежній Україні. Проаналізовано два основні періоди – з моменту набуття незалежності до лютого 2022 року та з почату опору повномасштабному вторгненню рф в Україну. Визначені основні напрями розвитку системи правового регулювання державного фінансового контролю на першому етапі: посилення ролі контрольно-ревізійного управління і підвищення його статусу; посилення ролі правоохоронних органів та підвищення їх статусу; максимальне надання функцій державного фінансового контролю органам із спеціальним статусом. Зроблено висновок, що з моменту набуття незалежності правове регулювання державного фінансового контролю зазнало своїх кардинальних змін. Наголошено на особливостях державного фінансового контролю в умовах воєнного стану, адже у цей період виникли нові виклики у сфері фінансового управління, які потребують нових підходів до вирішення. При цьому